

Marinus Mortier

Mannen
op de helling

Uitgeverij C. de Vries-Brouwers
Antwerpen Rotterdam

Alle karakters en toestanden in deze roman zijn verzonnen
en iedere gelijkenis met levende of overleden personen
is zuiver toevallig.

CIP GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, 's-GRAVENHAGE
C.I.P. KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK ALBERT I

Mortier, Marinus

Mannen op de helling / Marinus Mortier. –
Antwerpen ; Rotterdam: de Vries-Brouwers.
Trefw.: roman

© 2012 Marinus Mortier

© 2012 Voor België: Uitgeverij C. de Vries-Brouwers / Antwerpen

© 2012 Voor Nederland: Uitgeverij C. de Vries-Brouwers / Rotterdam

Omslag: Brenda Decolvenaer, op basis van een schilderij van Marinus Mortier

ISBN 978-90-5927-280-4

D/2012/0189/52

NUR 301

The right of Marinus Mortier to be identified as the author of this
Work has been asserted to him in accordance with the Copyright, Designs and
Patents Act 1988.

1

Het begin

Ergens op de Scheldedijk, die loopt van Rupelmonde, nabij de monding van de Rupel, tot daar waar de eerste industrieën op de oever tegenover Antwerpen beginnen, zat een jonge man. Jozef Van Burcht, achtentwintig jaar oud.

Een milde vroeg zomerse zon scheen op zijn donkere haarbos en de bruine ogen, boven de rechte neus in zijn niet onknop gezicht, keken peinzend over de stroom. Als om zijn gedachten te ordenen, kauwde hij op een fijn grassprietje.

Het was zondag en hij had er eens tussenuit gewild. Hij had zijn beste pak aangetrokken en zijn fiets genomen.

‘Ben je op tijd terug voor het avondeten?’ vroeg zijn moeder nog. ‘Zeker, moeder, ik beloof het je.’ ‘Goed,’ lachte ze, ‘maak er maar een fijne middag van. Tot straks.’

Met de veerboot was hij overgestoken. En hij had een eind de dijk gevolgd, tot waar hij een rustig plekje wist. Achter hem, breed en diep, strekte zich het vruchtbare Land van Waas uit. Ontzaglijk veel heerlijk groen en geurende akkers. En met veel in de lente ontloken leven. Speelse diertjes in het gras, dartele vogels in de wijd opengetrokken lucht.

Mooi was dat...

Maar Jozef Van Burcht zag dit alles niet.

Niets ook in dat grootse Vlaamse landschap, daar bij die brede Scheldestroom, wees er op dat in Europa weer een grote nachtmerrie achter de rug lag. Want we schrijven 1945 en Wereldoorlog II was er geëindigd. Geleidelijk aan zou iedereen, die hem had doorsparteld, hem ook trachten te vergeten.

In het Verre Oosten wachtte Japan nog op de genadeslag. De vreselijke atoombommen, die zovele onschuldige mensen zouden doden, moesten nog worden gedropt.

De Duitse inval in Noorwegen, Denemarken en in eigen land

lag meer dan vijf jaar nu achter de rug; voordien reeds was Oostenrijk en Polen bezet. Over de capitulatie van het Belgisch leger konden enkel zij nog spreken, die er bij betrokken waren geweest.

De evacuatie van de Engelsen in Duinkerken was zo snel mogelijk gebeurd.

Het superieure Duitse leger bracht, in volle opmars, Frankrijk ten val. Ook daar volgde wapenstilstand, plus een akkoord omtrent de omvang van de bezetting.

Wat in Rusland was voorgevallen en in de landen op weg daarnaartoe, wist men ook slechts uit krant en radio, vaak heel tegenstrijdig.

Hetzelfde gold voor al die andere naties, zelfs tot in Afrika, die Hitler tot een reusachtig geheel onder zijn heerschappij wilde.

De Duitse bezetting had men zo gelaten mogelijk ondergaan. De deportaties waren, net zoals hun militaire acties, niet tegen te houden.

En niemand, zelfs de ouderen niet, die reeds als volwassenen de Eerste Wereldoorlog hadden meegemaakt, konden gissen over het aantal miljoenen doden van toen en de miljoenen slachtoffers van nu.

Het tij was echter gekeerd ...

Er had zich een Geallieerde macht gevormd, en deze macht, echter weer ten koste van enorme inspanningen en talloze verliezen, rukte op haar beurt op en dreef de Duitsers terug tot daar, van waar ze gekomen waren.

Van over de Middellandse Zee, tot in het Hoge Noorden, en van de Atlantische Oceaan en Noordzee, tot in Rusland, was er slag geleverd.

Uit de vier windstreken kwamen zij, de legers van de alliantie, die een einde wilden maken aan de expansiedroom van de Nazi's.

Vooraf 5 en 7 mei 1945 zouden historische data worden.

Maar net zoals hij de natuur niet bewonderde, zo dacht Jozef Van Burcht ook aan het ganse verloop van de oorlog niet. Zelfs niet aan het feit dat hijzelf, bij de Duitse inval, op de vlucht

was gegaan naar Frankrijk. Of aan de collaboratie, de politieke gevangenen, de massale Jodenmoord, de armoede en de 'vliegende bommen' op en rond Antwerpen.

Niet dat hij dit alles had goedgekeurd, dat hij geen haat had gekend tegen de bezetters, geen weerzin had gevoeld omtrent hun misdaden.

Jozef Van Burcht, en vooral op dat ogenblik heviger dan ooit, dacht maar aan één ding, hij wou voor eigen rekening beginnen. Zijn eigen baas, in zijn eigen vak.

Die gedachte was niet zomaar plotseling opgekomen, neen, reeds lange tijd, zelfs van in de oorlogsjaren, liep hij met die plannen rond.

De oorlog was voorbij, was zijn mening, en het land had mensen nodig, vooral mannen, die de slachtingen hadden overleefd, die de puinhopen wilden opruimen en die ook aan wederopbouwen dachten.

Behoorde de wereld niet aan de durvers?

Hij had, al was het dan op een eender simplistische manier, eens ernstiger dan anders nagedacht. Hij had zichzelf vergeleken met zijn vroegere werkgevers en zijn huidige baas.

Een dagdromer was hij niet, hij dacht praktisch. Maar ook niet meer dan nodig was. En als hij iets overpeinsde, was het pure logica.

Het feit ook dat hij individualist was, zelfs op het eigenzinnige af, sterkte nog zijn wilskracht.

Hij zou beginnen met een helder hoofd en met handen die reeds veertien jaar ervaring hadden met ijzer en staal. Handen die vele metalen dingen hadden gemaakt, beproefd, en verbeterd indien dit nodig bleek.

Trouwens, zo redeneerde hij ook, hij was toch aan niemand rekenschap verschuldigd? Hij was ongehuwd, en zijn moeder, met wie hij woonde, had hij reeds meer dan tien jaar bewezen dat hij voor hen beiden best de kost verdienen kon. Zelfs onder de oorlog was hij daarin geslaagd, zonder dat hij ooit verplicht was geweest, of gedwongen was, om in Duitsland in een of andere wapenindustrie te gaan werken.

En de reden van dit laatste, lag gewoon in het feit dat de werf,

waar hij dus tijdens de oorlog werkte, alsmaar meer en meer genoodzaakt was geweest, voor de Duitsers te werken. De eigenaars er van stonden als het ware met hun rug tegen de muur. Weigeren betekende zoveel als een doodsvonnis.

Maar voor al die opdrachten was er ook personeel nodig geweest, vakkundige mensen. En Jozef Van Burcht behoorde bij de 'gelukkigen'.

Overigens, indien hijzelf ook had geweigerd, zou hij het lot van zijn bazen hebben gedeeld. Hij 'hulde dus mee met de wolven in het bos', om het zo uit te drukken. Want die toestand had ook te maken met 'overleven'.

Hijzelf, maar ook met de gedachte aan zijn moeder.

Op zijn veertien was hij bij een smid in de leer gegaan, en, eens het vak vrij goed onder de knie, had hij zich verder bekwaamd.

Hij had dan op een kleine scheepswerf zich de kunde van het plaat- en profielbewerken eigen gemaakt, op een andere werf dit van riveerder en lasser. En toen zijn vader – vrij jong nog – was overleden, werkte hij al op de grootste werf in de streek, waar hij een goed loon verdiende.

Hij was er zelfs nog voorman geworden ook. Nog geen dertig en reeds voorman.

Hij wou echter nog vooruit komen in het leven.

Hij was er zich van bewust dat hij ruim aan de kost kon komen. Maar hij was er tevens van overtuigd dat hij, als eigen baas, veel meer kon bereiken.

Aan schatten verdienen dacht hij niet, daarvoor was hij nuchter genoeg. Maar geld, goed geld, dat kon hij wel maken. Of, anders gezegd, goede dingen maken voor goed geld.

Tot zijn spijt echter, kon hij aan een scheepswerf niet denken. Dit ware werkelijk te hoog gegrepen.

Verscheidene scheepswerven, kleine en grotere, lagen ter beschikking.

Andere werkten nog verder, maar dan onder Sekwester, omdat ze rechtstreeks of onrechtstreeks voor de Duitse bezetters hadden gewerkt. Meestal gedwongen...

Neen, zelfs de kleinste werf kon hij zich nog niet dromen.

Een smidse dan?

Ja, peinsde hij even bedachtzaam, beginnen met een smidse. Dan misschien wat constructiewerk uitvoeren. En later..., men wist nooit!

Hij had dus besloten wat hij zou doen.

Maar waar kon hij dat doen? Waar vond hij een geschikte ruimte?

Een werkplaats huren kostte geld, en al wat hij had gespaard, en veel was dit niet, gezien de omstandigheden van de laatste jaren, zou hij hard nodig hebben.

De kleine, lege schuur misschien, achter het huis van zijn moeder?

Wel ja, waarom niet?

Vervolgens, wanneer zou hij starten? Hoogstens binnen zes maanden, nam hij zich voor.

Na zijn dagtaak op de werf kon hij eerst beginnen met wat klein werk aan te nemen, tenminste als de schuur was opgeruimd en ingericht.

Zijn moeder zou geen bezwaren hebben, daar was hij van overtuigd.

En, eens alles gereed voor de "grote strijd", zou hij zijn ontslag geven.

De dag nadien reeds, nadat hij op de dijk had gezeten, begon Jozef er aan.

In de betreffende schuur dus, lag het stof vingerdik op de balken en het dak was een rasterwerk van spleten. Op korte tijd maakte hij daar even korte metten mee. De lemen vloer versterkte hij, hij vergrootte het venster met de kleine ruitjes en herstelde de poort met de bruine, roestige scharnieren.

Eigenhandig legde hij de nodige elektrische leidingen, ook daarin trok hij best zijn plan.

Nu de nodige machines, gereedschap en gerief, besloot hij.

Dit alles zou niet moeilijk te vinden zijn. Ondanks het feit dat de bezetters het land, en ook de naburige bezette landen leeg-

plunderden, er alles uitsleurden wat ze maar gebruiken konden, waren er her en der wel enige schroothandelaars, die zoveel mogelijk dingen verborgen hielden of verstopten. Als een soort 'appeltjes voor de dorst', want die oorlog kon toch niet eeuwig blijven duren?

Op een zaterdag dan, vond Jozef zijn eerste 'schatten'. Een luchtcompressor en een metaalzaagmachine. De eerste zat onder het smeervet en de tweede onder de roest. Hij betaalde iets meer dan de prijs van oud ijzer, dus, het was een koop.

De schroothandelaar wist ook een boormachine staan.

Een haast volledig gegoten stuk, zwaar als een aambeeld, bijna twee meter hoog. Maar het stuk was in goede staat. De bouwers er van waren gekende machineconstructeurs.

Hij tikte nog de noodzakelijke andere zaken op de kop en na zes maanden leek de binnenkant van de schuur langs geen kanten meer op een schuur.

In een smidsvuur kronkelden kleurrijke, hete vlammetjes. Jozef was karig met de elektrische stroom en wanneer hij 's avonds zijn eerste karweien uitvoerde, toverde het licht van die vlammetjes spooachtige figuren op de wanden. Tevens de beweeglijke, maar beheerste schaduw van een Thor uit de twintigste eeuw. Met warm zweet op het gloeiende gezicht en de hals.

De kinderen uit de buurt stonden vol bewondering en ontzag naar hem te kijken, wanneer de poort van de schuur al eens openstond. Zij vochten zelfs al eens om de blaasbalg te mogen bedienen.

In de halve duisternis leek Jozef ook vaak op een duivel uit de hel, die het harde ijzer week als een brandend houtje maakte en het draaide, sloeg en hamerde tot de gewenste vorm.

De kleine zaak schoot wortel. De karweitjes werden groter en omvangrijker.

Ieder uur van zijn vrije tijd bracht hij nu door in de schuur.

De prikkelende geuren van hooi en hout – van vroeger dagen – hadden plaats gemaakt voor de pikante reuk van gloeiende smidsekolen, heet ijzer en de scherpe geur van menieverf. Maar ook van smeerolie, koelwater en roestig stof.

Af en toe had hij hulp nodig. De kleine mannen en de grote blaasbalg hadden plaats geruimd voor een elektrische ventilator, die onvermoeibaar het vuur aanwakkerde.

Voor zware stukken was er de jonge Bert, een flinke kerel uit de buurt, die, ook na zijn gewone dagtaak, meer dan een gewoon handje toestak.

Soms kwam Jozefs moeder kijken. Vol bewondering en met af en toe een eenvoudige vraag sloeg ze haar zoon gade.

Veel echter zeiden ze niet, die twee. Ze sprongen duidelijk voort uit een ras, dat eerst werkte, dan sprak.

Ze was ongeveer zestig, in die dagen, maar voor het uitvoeren van haar huishoudelijk werk deed ze niet onder voor een jonge meid van twintig.

Och, ze hadden het niet slecht, de oudere weduwe en haar zoon.

Jozef had nog steeds een goed loon op de werf; en zij, omdat ze nu eenmaal graag wat om handen had, naaide en deed verstelwerk, voor henzelf, maar ook voor de bureu.

Wat Jozef verdiende met zijn werk in de schuur, kreeg een aparte spaarpot. Want er was altijd wel wat aan verdere uitrusting aan te schaffen. Anderzijds had hij ook onkosten: elektriciteit, smidsekolen, te betalen hulp, enzovoort; hij kon dat wel begrijpen in de prijs die hij aanrekende aan de klandizie van de karweien, maar hij kon er niet onderuit van bepaalde onkosten contant te moeten betalen.

Maar het liep wel los.

Wat hun onderlinge verstandhouding zo hecht maakte, was vlug verklaard: sinds het voortijdig overlijden van zijn vader, was Jozef de kostwinner geworden; maar van de ene dag op de andere had hij zijn verantwoordelijkheid genomen.

En gezien hij veel van zijn moeder hield, betekende dit voor hem veel meer dan plicht alleen.

Toch, zagen zij elk de toekomst wel met dezelfde ogen?

Jozef zag – in die grote, maar niettemin nuchtere – droom een ruime werkplaats, misschien zelfs wel een kleine scheepswerf, dus nog altijd zijn eigen baas, én werkvolk.

Want zonder volk, arbeiders dus, die voor hem zouden werken, zou de grote droom maar een luchtbel blijven.

Was hij het niet gewend om met veel arbeiders om te gaan?
Zelfs te bevelen?

Dat bevelen trouwens scheen hem aangeboren. En hij was er zich van bewust.

Als werknemer, vooral als voorman, nam hij zijn taak zeer ernstig. Hij interpreteerde wel de orders van zijn baas op zijn manier, maar het resultaat mocht er zijn.

Hij gaf die orders door aan de arbeiders, maar ook zoals hij het verkoos.

Soms met een 'alsjeblieft', soms met een 'verdomme'. De lui hadden andere meesterknechten gekend. Of voormannen.

Voor zijn baas was hij bijna zoiets als een investering, maar hij verdiende er ook naar.

Zijn moeder zag het anders...

Jozef dronk niet, rookte niet, ging zelden uit. Dat was wellicht mooi. Maar hij had ook weinig vrienden. Wie hem bij de karweien hielp, betaalde hij. 'Meneer voor niks' bestond niet voor hem. Moeder kende enkele werkzame meisjes en sprak er Jozef over. Maar zijn antwoord was een vluchten naar de schuur. 'Ik moet nog gauw iets doen, moeder.'

De familie bezocht hij niet. Wanneer familieleden bij hen op bezoek kwamen, hulde hij zich in stilzwijgen. Hoogstens praten over het werk.

Eigenlijk wist zijn moeder niet goed naar wie hij aardde. Naar haar, dacht ze. Vader was anders geweest. Als Jozef dan toch niet aan vrouwen dacht, nou ja. Zij was er ook nog. En als zij over hem sprak, lag er fierheid in haar stem.

Op een avond praatte hij eens ernstig met haar. Of hij zijn werk mocht opzeggen en voor zichzelf beginnen. De schuur was nu zowat een volledige werkplaats en er was nog plaats voor twee helpers, als het moest.

Hij had de directeurs van de fabrieken in de omgeving opgezocht. Die hadden hem werk beloofd. De bedrijven geraakten terug op dreef, doch veel diende hersteld, hernieuwd, zelfs volledig wederopgebouwd. Er was vast werk voor jaren. Voor een beginnend ondernemer lagen de kansen voor het grijpen.

Het was jaren geleden dat Jozef zo lang aan een stuk met zijn

moeder sprak. Zijn donkere ogen glinsterden en hij onderlijnde zijn geestdrift met drukke gebaren.

Moeder liet hem spreken. Ze hoorde een zelfde stem, dertig jaar terug. Ze zag dezelfde gloed in de ogen. Keek ook naar zulke drukke gebaren. Zag weer vader voor zich.

'Alles hier op aard herhaalt zich,' dacht ze weemoedig. Maar ze wist niet goed of ze zich wel herinneren wou. Want ook toen had ze ja geknikt, geloofd en vertrouwd. Maar vader was zwak geweest. Beter was het er niet meer aan te denken. Jozef was anders. Een wig die zichzelf dreef.

Waar een wil is, komt meestal de weg vanzelf. Jozef hoefde haar niet te overtuigen. Trouwens, nog nooit had hij haar vertrouwen beschaamd.

Ze had eigenlijk, tijdens zijn betoog, meer gemijmerd dan geluisterd. Ze knikte eenvoudig ja wanneer hij vroeg of ze het goed vond. Haar zoenen deed hij niet. Dat lag ook niet in zijn aard.

'Ik zal het nooit vergeten, moeder,' zei hij, dankbaar, 'nooit.'

Toen ze daarna alleen op haar kamer was, hilde ze.

'Vader komt het wel te weten,' dacht ze, 'waar hij nu ook is.'

En om niet te piekeren in bed, bad ze, tot ze uiteindelijk rustig insliep.

In de lente, zo rond Pasen, zei Jozef zijn werk op.

Met een verslagen uitdrukking op het gezicht hoorde de baas hem aan. Met een hand die steeds maar weer door het grijze haar streek.

Veel woorden gebruikte Jozef niet. Hij zei dat de baas het hem maar niet kwalijk mocht nemen. De baas had het in zijn tijd immers ook gedaan? Had hij steeds zijn werknemers niet gezegd dat, als ze zich konden verbeteren, ze niet mochten wachten? Tenslotte, Jozef Van Burcht had verscheidene jaren voor hem gewerkt en hij was steeds tevreden over hem geweest.

'Het ga je goed, Jozef,' zei hij, 'voor zover ik je ken, kom je er wel.'

'Je laat me toch niet onmiddellijk in de steek, hé, Jozef?' vroeg de baas toen.

‘Dan ken je me beter,’ zei Jozef.

Er was trouwens de verplichte vooropzeg en zo van de ene op de andere dag zou hij die ouwe baas nooit in de steek laten. Al was hij dan niet ontwikkeld, hij besepte zeer goed wat plicht en verantwoordelijkheid inhield.

Ze spraken zelfs af, dat hij langer dan die vooropzeg zou blijven.

Als voorman zat er in zijn hoofd de planning van wel vier weken, zo niet meer. Aan de hand van de vooruitgang van het in aanbouw zijnde schip, had hij zich, in samenspraak met de werfleider en het tekenbureau reeds heel wat in zijn hoofd geprent. Aard van het werk, welk soort van werklui, het voorziene – of geschatte – aantal werkuren.

En om dit alles vlot over te geven aan zijn opvolger, plooidde hij zich dubbel. Hij zette, om het zo uit te drukken, zijn smidsevuur thuis ‘op een laag pitje’ en in de plaats hiervan, vulde hij enkele tientallen vellen papier met benamingen, namen van werklui, en vele cijfers. En onderaan dat kleine ‘dossier’, de vermelding ‘als iets van genoemde jullie niet duidelijk is, jullie weten me wonen.’

Zijn doenwijze werd zeer op prijs gesteld.

Maar waar hij, Jozef, die steeds maar bezige Jozef, niet op gerekend had: er viel ook afscheid te nemen. Niet alleen van de baas; ook van iedereen waarmede hij had gewerkt, kortom, zelfs de werf op zichzelf.

Al had hij dan geen échte boezemvrienden, vele jaren had hij wel en wee gedeeld met mannen die, in de grond, niet veel verschilden van hemzelf.

Met andere karakters en ingesteldheid, maar evengoed op die werf aan de slag om hun brood te verdienen; voor henzelf, maar ook voor ouders, een vrouw, een gezin met kinderen.

En dit in omstandigheden, die niet altijd ideaal waren te noemen.

Omstandigheden die, vooral toch, afhankelijk waren van die vier, vijf nare oorlogsjaren.

Het werk op zichzelf verschilde niet veel met dit van de vooroorlogsjaren, dit wil zeggen: een tekenaar maakte tekeningen, een afschrijver sloeg ze uit op een vloer of op platen en profielen,

poncers en boorders voorzagen gaten, de lui aan de scharen sneden en knipten, de monteurs zetten de elementen op hun plaats, de riveerders en de lassers verbonden ze, enzovoort.

Maar er was een besef, een algemeen besef, dat hen verbond: de wrevel, de tegenzin, zo niet de haat, omdat ze hun inzet, hun kracht, hun vakkennis ten dienste stelden van die zogenaamde 'Übermensen', de Duitse bezetters. Vreemde lui, met een vreemde taal, en een vaak zeer vreemde manier van doen.

Lui waarvan een enkele 'sehr gut, sehr gut' zei en een andere een schouderklopje gaf. Maar verder hooghartig 'befehlen' en aanwijzingen uitdeelden, ja, als plichtsvol deel uitmakend van dat vreemde volk van over de grens, 'das Herrenvolk'.

En die lui hadden niet alleen wrevel, tegenzin en haat met zich meegebracht.

Ook angst... Niet alleen angst voor al die figuren zelf, in hun grijze uniformen, maar ook voor de pistolen van de officieren, de geweren van de soldaten, de machinegeweren van de zogenaamde 'Elitetruppe', zoals onder andere de SS. En, niet te vergeten, de Gestapo.

Dan de angst die eenieder, van groot tot klein, deed vluchten naar de schuilkelders: het aankondigen, door een sirene, die door been en merg drong, van naderende geallieerde vliegtuigen, én het bange kloppen van de harten, als er werd gebombardeerd.

Die eigenlijk algemene angst had hen solidair gemaakt.

Ze hadden, want zo gaat dat toch, steun bij elkaar gezocht, en ook groot en klein de oorzaak van dit alles, de Duitsers dus, naar de duivel gewenst.

Op de gesp van hun brede uniformriem, stond vermeld 'Gott mit uns'.

God met hen? Welke God zou dit zijn geweest?

Zodoende, Jozef Van Burcht ging ze allen nog eens groeten op de werf.

En al was hij hard, en vervuld met een alles overheersende droom, dat laatste contact maakte hem week als was.

Hij schudde de fijne handen van de mensen van het kantoor, en de ruwe, met eelt bedekte, van de werklui. Noodgedwongen

moest hij in vele ogen kijken en het was maar best dat hij niet lezen kon, wat die ogen hem zeiden. De meeste kameraadschappelijk – ze mochten hem graag – een enkele met afgunst, nu, zo gaat dit nu eenmaal.

Hij keek nog eens rond en of hij wilde of niet, er kwam weemoed over hem, eigenlijk een gevoel dat hij nooit intens had ervaren.

Maar tegen weemoed vecht men niet. Men laat dit over zich komen, het is alsof je een meisje verlaat, waarvan je houdt, maar dat je toch niet wil – of kan – trouwen...

Nu, het was weer een 'etappe' van zijn leven, die achter de rug lag.

Als hij eenmaal met zijn zaak bezig was, zou hij er niet vaak meer aan denken. Of misschien toch, als hij na de gedane dagtaak nog even uitrustte en, voor hij het besepte, die 'etappe' in de vorm van herinneringen toch opdook.

Jozef had zich dan ook een eerste elektrisch lasapparaat aangeschaft en elektrode na elektrode liet hij smelten bij de te verbinden stukken. De hevige straling brak in de donkere glaasjes van het lasscherm en meters lasnaad kropen uit de vaste vuisten.

Er was nu ook een tafelboormachine, twee slijpmachines en een massa klein alaam.

In een verloren hoek had hij een klein magazijntje geïmproviseerd, waar elke schroef of bout die er binnenkwam, zeker niet de tijd kreeg om te roesten.

Er waren nu vier seizoenen voorbijgeschoven, sinds hij voor eigen rekening was begonnen.

Tot voor de winter was hij haast dag en nacht aan het werk geweest. Hij had net zo goed zijn bed in de voormalige schuur kunnen maken.

In de zomer profiteerde hij van het vroege licht en van het late donker.

In het begin had hij dus wat hulp gehad, van die jonge Bert, voor en na.

Maar twee handen en die hulp konden al dat werk niet aan en in de nazomer kwam een vaste hulpkracht. Een jongen van

de vakschool. Eerst was Jozef niet erg geestdriftig om iemand zonder ervaring te nemen. Maar hij had het beloofd aan de vader van de jongen en hij had er niets bij te verliezen als Frans, zo heette de jongen, eerst enkele weken op proef kwam.

Frans had die weken proef niet nodig. Zijn handen en zijn hoofd stonden op de juiste plaats en 's avonds moest Jozef hem haast dwingen om naar huis te gaan. En staaf na staaf, plaat na plaat, werd door hen tot constructiewerk omgetoverd.

De economie geraakte langzaam, maar zeker, terug op gang.

Vele fabrieken begonnen nu terug op volle toeren te draaien en, alhoewel nog niet met de massa, de grondstoffen kwamen weer op de markt.

Veel ijzer verbruikte Jozef nu toch ook niet. Trouwens, hij kende de reiziger van de metaalhandel goed en deze vroeg niets liever dan te mogen leveren.

Na dat eerste jaar dan was de schuur reeds te klein.

Na het vervaardigen van klein smeedwerk waren het trap- en andere leuning- en poorten, hij maakte deuren en poorten en zo'n fabriekstrap van een meter of zes nam de helft van de schuur in beslag.

'Kijk,' tipte hem meneer Pinsens, die regelmatig met opdrachten bij hem kwam, 'boven de steenovens van de Société de Briqueterie ligt heel wat braakliggende grond; is dat misschien iets voor u?'

Jozef wist waar die grond gelegen was. Een perceel dat eigenlijk deel uitmaakte van vele tientallen hectaren grond, die in aanmerking kwamen voor nijverheidsdoeleinden. Grond die paalde aan de leeggebaggerde kleiputten.

Hij raadpleegde de eigenaar en een notaris en nam een besluit.

Voor de prijs van de dag – en die was zeer gunstig, gezien het overaanbod – werd hij koper.

'Tien aren is het groot,' zei Jozef aan zijn moeder, en hij vertelde verder hoe de koop was gegaan.

'Tien aren...' Dicht bij een straat ook. Verder geen burens, dus weinig hinder. Goede, vaste kleigrond.

De betaling zou in schijven gebeuren; de eigenaar had reeds

vaak over de goede naam van Jozef Van Burcht gehoord en had het volste vertrouwen in hem.

Meer en meer werk werd nu Jozef toevertrouwd.

Hij rekende wat hem toekwam; overdrijven wat de verkoopprijs van het geleverde werk betrof, deed hij niet.

's Zondagsmiddags, wanneer andere mannen naar de voetbalwedstrijden gingen kijken of een kaart legden in het café, stond hij op het nieuwe terrein, kapte het struikgewas weg en sleurde het terzijde. Op een stapel en dan het vuur er in. De vlammen waaiden hoog op.

Af en toe rustte hij en staarde dromerig in de gloed. Het kraakte en geurde naar al wat natuur was en hij genoot er van.

De uitspreidende warmte streek over zijn bezweet gezicht.

Hij mijmerde ook... De mensen die voor het eerst de grond ontgonnen hadden, vele eeuwen terug, hadden ook voor zulk een vuur gestaan. Maar zij dachten aan wat zij telen wilden. Aan ploegen, mesten, zaaien, oogsten.

Jozef zou ook zaaien. Het zaad voor de toekomst. Zijn oogst moest groot, stevig en duurzaam zijn. Een werkplaats, vijftien meter breed, twintig meter diep. De hoogte wist hij nog niet precies.

Vijftien maal twintig. Driehonderd vierkante meter, cijferde hij.

Tien aren of duizend meter min driehonderd was nog zeventienhonderd meter.

Tien aren vol? Dat was haast een fabriek!

Zou het zover komen? Maar Jozef Van Burcht droomde geen abstracte luchtkastelen. Hij droomde dingen die concreet zouden zijn.

Toen al het struikgewas uitgeroeid was, nam hij de spade uit de schuur en haalde zode na zode gras en onkruid weg.

Kaal moest het worden; voor de vloer. Beton van tien centimeters dik.

Hij construeerde zijn ideeën als smeedde hij een ketting in het vuur van zijn smidse. Elke zondag, goed of slecht weer, een schakel van die ketting.

Hij kocht een hoeveelheid oude baksteen, voortkomende van afbraak.

Hij kuiste de stenen, een voor een. Stoorde er zich niet aan wanneer het stof van de verkalkte mortel hem in de ogen vloog.

De bouwstenen, weer een schakel.

Voor, na, en tussendoor, vervaardigde hij met zijn helper de nodige, degelijke stalen gebinten, nog een schakel.

Tweedehands ook kocht hij de nodige dakplaten, in goede staat, een schakel te meer.

Dan, lang genoeg na de dooi, werd er ernstig werk van gemaakt.

En na enkele weekeinden, met veel hulpvaardige handen, rees het skelet omhoog.

Loodrecht stonden de kolommen op hun betonnen sokkel en, vakkundig geschoord, steunden er de gebinten op. Als een geometrisch lijnenspel stak het in zijn rode meniekleur contrasterend af tegen de blauwe lucht.

Het was op een zaterdag, bij valavond, toen het voor mekaar kwam.

Jozef liet enkele bakken pils aanrukken. Men dronk gulzig en geksheerde, of het skelet het al dan niet zou houden.

Maar de mannen wisten beter. Jozef was de eerste de beste niet.

Zelf legden ze ook de dakbedekking. Zo zaten ze al reeds droog, verklaarde hij, en kon men aan de vloer beginnen. Maar hiervoor, en ook voor de muren, nam hij een aannemer-metser in de hand.

‘Elk zijn vak,’ zei hij. Niet dat hij het zelf niet aandurfde. Maar er was de klandizie, er was een grens.

Het betonneren en metsen had niet veel weken nodig.

Nog vervaardigde hij de vensterramen en de poorten zelf en terwijl stond reeds het meiboompje op het dak.

Het glas voor de ruiten liet ook niet op zich wachten.

Het geheel was dicht...

Jozef Van Burcht had zijn werkplaats...